

נתחיל בשאלה שמעלים התוס' והראשונים בתחילת מסכת שבת (ד.) ששם מפורש ש"אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך". מאידך נאמר במסכת עירובין, כי "נוח לחבר לעבור על איסור קל כדי שעם הארץ לא יעבור על איסור חמור יותר":

תלמוד בבלי מסכת שבת דף ד עמוד א

גופא, בעי רב ביבי בר אביי: הדביק פת בתנור (בשבת) התירו לו (למדביק) לרדותה (לפני שתאפה) קודם שיבוא (המדביק) לידי חיוב חטאת (שהוא החיוב בשוגג), או לא התירו? - אמר ליה רב אחא בר אביי לרבינא: היכי דמי, אילימא בשוגג ולא אידכר ליה - (ולא נזכר) למאן התירו? ואלא לאו - דאיהדר ואידכר - (שחזר ונזכר) מי מחייב? והתנן: כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן שגגה וסופן שגגה! אלא במזיד - קודם שיבא לידי איסור סקילה (שהוא החיוב במזיד) מיבעי ליה! - אמר רב שילא: לעולם בשוגג, ולמאן התירו - לאחרים (ולא מדובר כלל על המדביק עצמו). מתקיף לה רב ששת: וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברך? (וכי אומרים לו לאדם - צא וחטא איסור קל, כדי שלא יתחייב חברך עונש חמור - רש"י) - אלא אמר רב אשי: לעולם במזיד, ואימא קודם שיבא לידי איסור סקילה. רב אחא בריה דרבא מתני לה בהדיא: אמר רב ביבי בר אביי: הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה"

משמע ממקור זה שאכן אין חיוב לאדם אחד לעבור על איסור אפילו קל כמו איסור רדיית הפת בשבת כדי לחסוך מחבירו מעבר על איסור חמור - אפיה בשבת - שעונשה בשוגג חטאת ובמזיד סקילה.

ובעצם מה שיוצא מכאן שאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך, והדיון מסתיים ברגע. ולכן התוספות ד"ה "וכי" שולחים לסוגייתינו שנביא אותה בקצרה ואז נמשיך לדברי התוס':

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף לב עמוד א

אמר מר: במה דברים אמורים - בעם הארץ, אבל בחבר - אוכל ואינו צריך לעשר, דברי רבי. האי עם הארץ דקאמר ליה למאן? אילימא דקאמר לעם הארץ חבריה - מעשרן דמאי? מי ציית? אלא בעם הארץ דקאמר ליה לחבר. אימא סיפא: נראין דברי מדברי אבא, מוטב שיחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף ואל יאכילו לעמי הארץ טבלין. עמי הארץ מאי בעי התם? אמר רבינא: רישא בעם הארץ שאמר לחבר, סיפא בחבר שאמר לעם הארץ וחבר אחר שומעו. רבי (ע"ב) סבר: אותו חבר אוכל ואינו צריך לעשר, דודאי עישורי מעשר ההוא חבר קמא עילויה. ורבן שמעון בן גמליאל אומר: לא יאכל עד שיעשר, לפי שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף.

יוצא לנו מהמובא כאן שיש לדעת רבי:

א. עם הארץ שאמר לחבר למלא, שהחבר מעשרן דמאי

ב. חבר שאמר לע"ה שאפילו לחבר אחר שרי לאכול ללא מעשר בכלל!

ג. חבר שאמר לחבר, שאז מעשרן וודאי (בברכה)

ואמר ליה רבי: מוטב שיחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף, ואל יאכילו עמי הארץ טבליים. במאי קמיפלגי? - רבי סבר: ניחא ליה לחבר דלעביד הוא איסורא קלילא, ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה.

¹ הנושא שנעסוק בו יהיה "אין אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברך:", מכיוון שזה מופיע בסוג' דידן בעירובין, לא ניכנס לנושא מעניין לא פחות שהגמ' בשבת עוסקת בו והוא: "אין אומרים לאדם עמוד וחטא בשביל שתזכה", אגב, למי שמתעניין, באינצ' התלמודית הם מופיעים כערכים צמודים.

² הערת שוליים נחמדה, בד"כ הלכה כרבי מחבירו, וא"כ הלכה כמותו וכמו שנראה בהמשך, אלא, שכאן הוא חולק עם אביו - רשב"ג, ולכן צריך גם שהוא יכריע ספציפית שהלכה כמותו, כי יתכן שמחבריו כן, אבל מאביו לא, (עיי' נוד"ב אה"ע מהדו"ק סי' מו שב' בשם הגאון שם יעקב שהל' כרבי אף כנגד אביו ותמה עליו, וכן הביא הרב ברייש ב'חלקת יעקב' (או"ח קמג) מ'מבוא התלמוד' הנדפס בסוף מס' ברכות שהלכה כרבי) וכמובן שלא אמר זאת בפניו משום כיבוד אב, אכמ"ל.

³ חשוב מאד מאד לדון כאן מהו האיסור הקל שמותר לעבור, זה כמובן מאד רלוונטי, איזה סוג איסור "קל" מתירים, ומעניין לראות שאולי התירו אף איסור שאינו קל וכמו שנראה בהמשך:

כתב ה'משנה למלך' (פ"ג מה' תרומות הי"ג) דחזינן מסוגיין דתרומה שלא מן המוקף נקראת איסור קלילא, משום שזה איסור מדרבנן, וכמו דאפשר לדייק מדברי רש"י גיטין דף ל' ע"ב.

ולשיטת התוס' (בגיטין) דס"ל דהוה איסור מה"ת, יש ב' הסברים מ"ט נקרא האיסור לתרום שלא מן המוקף איסור קל.

א. מה שכתב בשו"ת נוב"י (מהדו"ת אבהע"ז סי' ל"ז) (הרב מתן קזימירסקי הביא את דברי הרא"ל שלדעת הנו"ד ב' זה חלק מ"דין" התרומה ולכן זה עשה) בשם שו"ת הרשב"א (ח"א סי' קכ"ז) דאף דהוה אסור מה"ת, אולם זה רק איסור עשה. משא"כ אכילת טבל דהוה איסור לאו ועונשו מיתה בידי שמים.

ב. מה שכתב בשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סי' קצ"ב) דהתוס' ביבמות (צג: ד"ה אלא) ובגיטין (לא) ד"ה המניח כתבו) דבערב שבת ויו"ט מותר לתרום שלא מן המוקף, וא"כ מהאי טעמא נקרא איסור קל, דיש לפעמים דאיסור זה הותר מכללו והיינו בע"ש ויו"ט.

(רש"י: איסורא קלילא - שלא מן המוקף. איסורא רבה - לאכול טבילים) ורבן שמעון בן גמליאל סבר: נוחא ליה לחבר דליעבד עם הארץ איסורא רבה, ואיהו אפילו איסורא קלילא לא ליעבד נביא את פסק הרמב"ם:

רמב"ם (הלכות מעשר פרק י הלכה י)

ע"ה שאמר לחבר צא ולקט לי תאנים מתאנתי אוכל מהן החבר עראי ומעשרן [דמאי] ואם אמר החבר לע"ה ללקוט לו ושמע חבר אחר זה האחר אוכל ואינו צריך לעשר שאין החבר מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו וחזקתו שהפריש עליה ממקום אחר, אעפ"י שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף כדי לללק המכשול מלפני ע"ה תורמין.

וא"כ הרמב"ם במפורש פוסק בפירוש רבבי, שאדם, החבר, עושה עבירה קטנה - לתרום שלא מן המוקף, כדי שח"ו השני, הע"ה לא יבוא לאכול טבל,

מכאן נמשיך לדברי התוס' בשבת⁴ ד"ה "וכי" (ללא מעבר על הסוגיא בגיטין בפנים):

וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך - והוא דאמר בכל מערבין (עירובין לב: ושם) רבי סבר נוחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה התם כדי שלא יאכל ע"ה טבל על ידו דאמר לי' מלא לך כלכלה של תאנים מתאנתי אבל הכא שלא נעשה האיסור על ידו אין אומרים לו חטא אפי' איסור קל שלא יבא חבירו לידי איסור חמור

ובעצם תוס' מחלקים חלוקה בסיסית בין מתי שזה אולי תלוי בי, שאז אעשה משהו קטן כדי שחברי לא יעבור על איסור גדול, לעומת מתי שאני רואה אותו עובר איסור, למרות שכל ישראל ערבים זה לזה, עדיין, אותי זה לא מחייב לעעבור איסור קטן כדי "להצילו" מאיסור חמור יותר, ואומר ריב"א דאפי' למדביק עצמו אין לפשוט משם להתיר דהתם עדיין לא נעשה האיסור ומוטב שיעשה איסור קל ולא יעשה איסור חמור על ידו אבל הכא המעשה של איסור כבר נעשה וממילא יגמור לא יעשה אפי' איסור קל בידים

בריב"א מסביר אחרת, שעדיף לעשות איסור קטן שמונע איסור חמור, או בימינו, להכניס לבידוד **"לפני" שישנה תקלה** אבל "אחרי" שישנו איסור, לא מודדים בסנטימטר הבניברקי איזה איסור זה ואיך אדם אחר ימנע אותו ע"י עשיית איסור, כי כבר יש איסור, והנגיף כבר קיים, השאלה רק מה הוא עלול להזיק, ולא כדאי על הספק להביא נגיף נוסף, קטן ככל שיהיה ובהמשך התוס': והא דתנן בהשולח (גיטין דף מא: ושם) מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין ואף על גב דבהאי פירקא (דף לח:) א"ר יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו שאני פריה ורביה דמצוה רבה היא כדמשני התם בר"א שנכנס לבה"מ ולא מצא שם י' ושחרר את עבדו להשלימו לי' מצוה דרבים שאני

יוצא שלדעת ריב"א מצווה רבה שהעולם עומד עליה כגון פו"ר, או מצווה דרבים שונה, וכן אומרים לו לאדם שיעבור על איסור קל כדי שהרבים יקבלו מצווה, ובהמשך התוס':

ועוד י"ל דדוקא היכא דפשע קאמר וכי אומרים לו לאדם חטא כדי כו' ואתי שפיר הא דאמר' בריש תמיד נשחט (פסחים דף נט. ושם) דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה וקא עברי כהנים בעשה דהשלמה ומקריבין למחוסר כפורים כפרתו כדי שיביא פסחו וכן בפרק בתרא דעירובין (דף קג: ושם) כהן שנמצא בו יבלת חבירו חותכה לו בשיניו אף על גב דהוי שבות

ובעצם ריב"א חוזר כנראה לתי' הראשון שלו שכאן זה "לפני" שישנה תקלה, ובעצם אדם אחד יקריב משהו קטן מעצמו כדי שחברו ירוויח משהו גדול, כל עוד הוא לא התחיל בכלל (בפשיעה) ומסיים:

וגבי חציה שפחה וחציה בת חורין שנהגו בה מנהג הפקר וכפו את רבה בהשולח (גיטין דף לח:) משום שהיתה מחזרת וממציאה עצמה לזנות ודומי' לאנוסין והוי נמי כמצוה דרבים.

ובסוף הוא שוב חוזר למצווה דרבים, ומוסיף סוג של אונס,

וא"כ יצאו לנו 3 תשובות עיקריות בדברי התוס'

א. אם זה תלוי בי, שאני שלחתי את האדם, אני יעבור על איסור קטן כדי שהוא לא יעבור על

איסור גדול⁽⁵⁾

ג. ובשו"ת במהר"ם שיק (או"ח סי' קכ"ז) כתב דלמ"ד תרומה בזה"ז דרבנן, א"כ י"ל הטעם דהוה איסור קלילא, משום דבהפרשה שלא מן המוקף עובר האיסור רק פעם א', משא"כ איסור טבל כל רגע ורגע עובר כמה איסורים, ע"כ נק' איסור טבל חמור לגבי שלא מן המוקף. כך שיוצא שלרש"י זה אכן איסור קל משמעותית, ולתוס' צריך הרבה למדנות למה זה יותר קל, כי זה עדיין איסור תורה! ועדיין זה הותר כדי לחבר כדי שע"ה לא יעבור איסור חמור יותר! וראינו ג' הסברים, או שזה איסור עשה "בלבד" או שיש פעמים שזה הותר מכללו, או ש איסור 'חד פעמי' ולא כל רגע ורגע מחדש

⁴ אפשר גם לראות אצלנו את התוס' ד"ה "ולא ליעבד ע"ה איסורא רבה"

- ב. בדברי ריב"א שבעצם מתחלקים ל-2, למקרה שעדיין אין כלום, שאז כן כדאי לעבור על איסור קטן, לעומת איפה שכן יש (בפשיעה?) שאז לא
- ג. מצווה דרבים או פו"ר שהעולם צריך להתקיים – תוספת של הרשב"א היו שפתרו את "בעיית" ר"א ושחרור העבד לצורך מניין ע"י
- מצווה דרבים – ריב"א כאן, ועוד ראשונים רבים, כאשר זה נחלק למצוות קדושת ה', "זכור" וכו' (ואני אוהב באופן אישי את דברי הרא"ש שאומר שלא מדובר רק בפר' "זכור" שזה דאוריית', כדאי לציין את מכתבו של הרב רא"ם שהתפרסם בימים האחרונים על חומרת המניין הציבורי, גם אם ליחיד ישנם פטורים, וא"כ לא לבטלם בכלל)
  - "הורדת" חומרת האיסור "לעולם בהם תעבודו" שהוא רק דרבנן והפסוק אסמכתא בעלמא, "והנכון דהיא לאו איסורא ממש דאורייתא או דרבנן אלא מדת חסידות בעלמא... וכענין שאמרו אסור לשחרר עבדו דמשחרר עבדו עובר בעשה" (ריטב"א מגילה כח.)
  - האיסור הוא אם השחרור אינו מביא לעבודת הבורא וז"ל בעל "החינוך": "ומהיות יסוד המצוה כדי שירבו בני אדם בעבודת בוראם ברוך הוא, התירו חכמים זכרונם לברכה לעבור על מצוה זו בכל עת שביטול מצוה זו יהיה גורם למצוה אחרת, ואפילו בשביל מצוה דרבנן אם היא מצוה דרבים, כגון שלא היו עשרה בבית הכנסת וצריכין לשחרר העבד ולהשלים המנין. ואל יקשה עליך, ואיך נדחה מצות עשה זו דאורייתא בשביל מצוה דרבנן, כי מפני שיסוד המצוה אינו אלא כדי להרבות עבודתו ברוך הוא, אחר שבשחרורו עכשיו נעשית מצוה, ועוד שגם הוא מתרבה בגופו במצוות שלא היה חייב קודם השחרור, בין זה וזה אמרו זכרונם לברכה שמותר לשחררו, שכן קיבלו הענין"
  - האיסור הוא ללא צורך כלל, גם מניין זה צורך, וגם ללא צורך דתי מותר אם יש צורך כלשהוא שמועיל לאדם
- ננסה להביא עוד תשובות שמובאות בראשונים על ק' התוס' בשבת, בין הסוגי' דשבת לסוגייתינו, שעליה בעצם "נתלית" החבורה ונחזור שוב בקצרה על השאלה הבסיסית:
- האם אדם מצווה לעבור על איסור קטן כדי שחברו לא יעבור על איסור גדול?
- כאשר בגמ' בשבת משמע שאין אומרים לאדם לעבור, ואילו אצלנו בעירובין פוסקים כדעת רבי שהחבר מעשר שלא מן המוקף כדי שח"ו לא יטעה הע"ה עד כדי שחבר של החבר שאינו ע"ה אוכלן ללא מעשר בכלל,
- תלוי אם זה בהגרמתו של האיש, או לא (ראבי"ה חלק א' – שבת, סימן רא) וכמו התוס'
  - טבל זה כרת וחמור יותר מחטאת שיצטרכו להביא ואדר' שיביא ויתכפר לו, (רמב"ן) וזה כעין ריב"א שכבר "נעשה" למרות שזה מחלק בין רמת "מצוקת" החבר וחומרת האיסור
  - שונה משהו שהוא "בידיים" של אכילת טבל, שננסה למנוע, לבין "מאליו" של הפת בתנור (מאירי בשם חכמי לוניל) וגם זה לא רחוק מריב"א
  - עוד הביאו בראשונים שבטבל הע"ה לא עשה שום פשע, אפי' לא בשוגג משא"כ בשבת, ושוב זה גם מופיע בדברי ריב"א במפ' ⁶
- נסיים בדבריו הנפלאים של הריטב"א⁷ (עירובין לב.) שעונה תשובה יסודית בדין זה:
- ניחא ליה לחבר דלעביד איסורא זוטא ולא לעביד עם הארץ איסורא רבה. והא דאמרין בפ"ק דשבת (ד' א') וכי אומרין לו לאדם עמוד וחטוא כדי שיזכה חבריך אפילו אליבא דרבי אתיא, דשאני התם שאין (לו) לב"ד לומר לו כן אלא אם כן הוא עושה מעצמו, ועוד דשאני הכא דאיסורא דעביד עם הארץ הוא על ידו ובסיבתו, ונוסחא איכא דגרסי הכא ולא לעבדיה לעם הארץ איסורא רבה.
- יוצא לנו תי' מחודש ביותר בריטב"א, שאין לב"ד לומר לו כן, אלא א"כ הוא עושה מעצמו!! כך שמשאירים לאדם את שיקול דעת,
- כנראה שבתוך שיקול הדעת הזה יכולים להיכנס תשובות הראשונים של "כרת – חטאת" ו"פשיעה"

⁵ לא ניכנס לדיונים סביב "לפני עיוור" כאן, שאוי הוא חוסך משהו גדול יותר לעצמו, ולכאו' אין כאן, כי אז זה בכלל לא היה דיון

⁶ לא נכנסתי להבדלים שישנם בין השיטות, לא הרי תליית הדבר ב"לפני עיוור" כתליתו ב- ערבות הדדית של "כל ישראל ערבים זה לזה" ועוד, עם הרבה נ"מ⁶ בהלכה.

⁷ ב'קן אורה' כ' על התוס' אצלנו לעיי' במה שהריטב"א כתב באריכות

וכדו', שיכולות להיכנס לשיקול הדעת, אבל זה משאיר את ההחלטה הסופית אצל האדם עצמו, והוא רשאי לשקול את הסיכונים העצמיים מול הסיכויים של הערבות ההדדית, אבל אי קשיא הא קשיא דאשכחן בעלמא שהתירו ב"ד שיעשה איסור קל כדי שיזכה חברו בדרבה מינה, דאמרינן (גיטין מ"א ב') במי שחציו עבד וחציו בן חורין שכופין את רבו ועושה אותו בן חורין כדי שלא יבטל מפריה ורביה ואף על גב דאיכא עשה דלעולם בהם תעבודו, וההיא אמתא (גיטין מ"ג ב') דהו עבדי בה איסורא וכפו את רבה לשחררה, וי"ל דעשה דלעולם בהם תעבודו קיל טובא דאפילו למלויי בי עשרה שרינן ליה, ולא הקפידה תורה אלא שלא לשחררו בתורת נדבה דמחזיק לו טובה אבל כל שעושה לשום דבר מצוה שרי ואפילו בעבד ושפחה גמורה, כל שכן במי שחציו בן חורין דליתיה לההוא עשה כנ"ל. ומיהו אכתי קשיא הא דאמרינן בשילהי מכילתין (ק"ג ב') דכהן שעלתה יבלת בידו חברו חותכה לו בשיניו דאע"ג דאיכא איסורא דרבנן שרינן ליה כדי שיזכה חברו לעבוד עבודתו, וי"ל דתקון כהנים לעמוד לשרת בשם ה' שאני.

ויש מתרצין דההיא דאמרינן בשבת שאני שאין אומרינן לו לאדם עמוד וחטוא לזכות חברו על ידו כיון שחבירו פשע והדביק פת בתנור בשבת, ואף על פי שעשה בשוגג מכל מקום הוה ליה לאסוקי אדעתיה, מה שאין כן בההיא דמי שחציו עבד ובההיא דכהן שעלתה בידו יבלת דהוה אנוסין, וההיא אמתא נמי כיון שהיתה להוטה אחרי בני אדם לזנות אותן בני אדם כאנוסין דמו, עוד יש לתרץ דשאני התם שאין אומרים לו לאדם שיעמוד ויחטא בשביל שיזכה חברו לפטרו מקרבן וחייב חטאת, וזה נכון מאוד.

יוצא שהריטב"א מביא את התשובה שיש הבדל בין אמירת בי"ד וציווי התורה, לבין שיקולי הדעת העצמאיים של האדם, כאשר לדעת הריטב"א מוסיף "וזה נכון מאד" מכיוון שזה בתוך מכלול השיקולים, ואולי זה מכריע שאפי' לא אומרים ואולי כן מותר לו בכ"ז לעבור "בקטנה" כדי להציל את חברו ממשוה גדול יותר והא דשרינן ביבמות (צ"ג א') בעובדא דאריסיה דר' ינאי לתרום שלא מן המוקף מפני מצות עונג שבת, אפילו אליבא (דר') [דרשב"ג] אתיא, דעונג שבת שאני וקרא אשכוח ודרוש כדאיתא התם הוא מביא את התשובות האחרות שראינו, כאשר החידוש המרכזי לדעתי הוא שגם אם לא אמרינן, וכפשטות דברי רב ששת בשבת, אעפי"כ זה מותר עדיין,

כך שבעצם המח' היא אם תמיד לא אומרים אלא אם... וכפי שראינו את הסיוגים או שיש מקומות שחייב – אמרינן לו, ובשאר המקומות נותנים לו שיקול דעת עצמאי. נמשיך לעולם ההלכה בדין קשה מאד של חילול שבת עבור בתו שיצאה ל"ע לשמד:

בית יוסף (אורח חיים סימן שו)

נשאל הרשב"א על אחד ששלחו לו בשבת שהוציאו בתו בחזקה מביתו על ידי ישראל משומד להוציאה מכלל ישראל אם ישם לדרך פעמיו בשבת פן יפחידה ותשתמד אם מותר לילך אפילו חוץ לשלשה פרסאות למאן דאמר (ירושלמי עירובין פ"ג סוף ה"ד) דתחום שלשה פרסאות דאורייתא ואפילו להביא חותם מצד המלכות מי דחינן מספק זו את השבת כדדחינן בספק נפשות והשיב הדבר צריך תלמוד ומכל מקום כך דעתי נוטה שאין דוחין שבת על הצלה מהעבירות לפי שאמרו (שבת ד. ט.) אין אומרינן לאדם עמוד וחטוא בשביל שיזכה חברך ואפילו איסור זוטא לא שרינן ליה כדי להציל חברו מאיסורא רבה דעד כאן לא אמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין לב:): ניחא ליה לחבר דליעביד איסורא זוטא כי היכי דלא ליעביד עם הארץ איסורא רבה אלא כשאותו איסור בא לעם הארץ על ידי חבר אבל בענין אחר לא כדמוכח פ"ק דשבת (ו)בבעיא דהדביק פת בתנור (ד.) ועוד צריך תלמוד עד שיעמוד הדבר על בוריו עכ"ל והתוספות כתבו בפ"ק דשבת (שם ד"ה וכו') בתחלה כדברי הרשב"א ואחר כך הקשו מדתנן (גיטין מא:): מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וקיי"ל (שם לח:): כל המשחרר את עבדו עובר בעשה ותיצרו דשאני פריה ורביה דמצוה רבה היא ועוד יש לומר דדוקא היכא שפשע שהדביק פת בתנור סמוך לחשיכה אבל היכא דלא פשע מידי שרי למיעבד איסורא זוטא כי היכי דלא ליעביד חבריה איסורא רבה והוכיחו כן מפרק תמיד נשחט (פסחים נט.) ומפרק בתרא דעירובין (קג:). וכן כתבו בפרק בכל מערבין (לב: ד"ה ולא) ובפרק השולח (גיטין מא: ד"ה כופין) ובפרק קמא דבתרא (יג. ד"ה כופין) ובפרק קמא דחגיגה (ב: ד"ה כופין) ובפסחים פרק האשה (פח: ד"ה כופין).

והשתא אם לתירוצא דמצוה רבה הדבר ברור שאין לך מצוה רבה מלהצילה שלא יפחידה עד שתשתמד ואם לתירוצא דמחלק בין פשע ללא פשע הכא נמי לא פשעה והילכך לחלל עליה את השבת לפקח עליה שרי ומצוה נמי איכא ואי לא בעי למיעבד כייפינן ליה כדאשכחן במי שחציו עבד שכופין את רבו כדי שלא יבטל ממצות פריה ורביה כי רבה היא ואפילו לחלל שבת בדברים האסורים מן התורה נראה דשפיר דמי דלגבי שלא תשתמד ותעבור כל ימיה חילול שבת אמרינן איסורא זוטא הוי.

ערוך השולחן אורח חיים סימן שו

⁸ דנו הפוסקים במקרה ל"ע שהבת כן פשעה שבעצם נ"מ בין התי' של 'פשעה' מול 'מצוה רבה' והכרעת המשנ"ב (שו נד) שעיקר התי' הוא 'פשעה' וא"כ יהיה אסור לחלל שבת במקרה של פשעה, אא"כ יש גם פיקו"נ, ובכ"ז איסור דרבנן הוא מתיר כדעת הא"ר ודלא כדעת מג"א

מי שהודיעו לו שרוצים להרוג בתו או להוציאה מהכלל מצוה לשום דרך פעמיו גם בשבת להשתדל בהצלתה ואפילו חוץ לג' פרסאות ואפילו ליסע בעגלה בסוסים או לרכוב ואם אינו רוצה כופין אותו שזהו פקוח נפש שמחללין עליו את השבת ולא דוקא אביה דה"ה כל אדם וזה שיתבאר בסי' שכ"ח דאם אונסים אדם לעבירה אין מחללין שבת להצילו זהו על עבירה פעם אחת דמה יועיל בהצלת עבירה זו הלא יעשה עבירת חילול שבת אבל במקום שנוגע לכל ימי החיים מוטב לחלל שבת אחת משתחלל שבתות של כל ימי חייה כדאמרין בפקוח נפש כמו שיתבאר שם [ועט"ז סק"ה ומג"א סקל"ט] ואם היא בעצמה פושעת בזה צ"ע [ועב"י] ויש לעשות בזה לפי הבנת הענין

איזה כיף לסיים נושא זה עם הערה"ש שממשיך עם מה שהבאתי מהריטב"א ונותן לבן אדם עצמו להחליט, זה כ"כ רלוונטי במיוחד בימים אלו עם שאלות שכבר המון שנים לא היו רלוונטיות, וברור שיש שחור ויש לבן, והחי' שיש הרבה אפור שהאדם עצמו לא צריך לזה 'הוראת בי"ד' כיצד לנהוג

בפוסקי זמנינו דנו רבות באיש הצלה שיודע שהסתיים או התבטל האירוע ואם יודיע לחבריו, הם ינצלו מאיסור דאוריית', האם דווקא המזמין צריך לבטל, או שגם הוא לא כי הם באים בהיתר, עוד נושא, האם לשלם בשבת על תרופה – איסור קל, כדי שלא יכתוב הרוקח את החוב – איסור חמור (כאשר בשש"כ"ב (לה, נב, קלה) מביא שלא, כי הוא מומר בכ"מ) עוד דנו ביהודי שמגיע לבית מלון/ אבות וכדו' אם מותר לו להוציא בשינוי את המנורה מהקרר כדי שלא יכשלו באיסור, כי הם יודעים שזה מדליק אור, ונהנים מהשימוש בו, וב'חישוקי חמד' מהרב זילברשטיין (שבת ד. ד.) מתיר, כי זה איסור דרבנן, שמתיר איסורי דאוריית' להרבה יהודים, דיונים נוספים יש בבניית מקווה על בית כנסת והאיסור לעשות ביב"נ בית מרחץ (יביע אומר או"ח חלק ז סי' כה), שחיטה של ספק טריפה כדי שלא יבואו לאוכלו ללא שחיטה (יביע אומר יו"ד חלק ו סי' ג) האם לסייע לגרושה להינשא לכהן, או שיחיו ללא קידושין (חלקת יעקב יו"ד סי' נו) גירשה ע"מ שתאכל חזיר וזינתה, האם שתינצל מהאיסור ע"י אכילת חזיר (חישוקי חמד בעירובין לב.) אח שיבם את אשת אחיו ונודע שהיתה מעוברת, האם שתפיל (שם) ועיי' באג"מ אה"ע חלק ג' סי' נ לסיום נביא בהערה את דברי בעל שו"ת מכתם לדוד (ר' דוד פארדו, המאה ה-19, איטליה – חלק או"ח סימן ו) על ויתור נטילת אחרוג יום 1 כדי שלקהילה הסמוכה יהיה פעם אחת בחג⁹

⁹ בשועה"ר התיר לעבור עבירה דרבנן כדי להציל את חברו מאיסור דאוריית' ובפמ"ג (א"א בט) מצדד אף לעבור על לא דאוריית' כדי שינצל חברו מלאו שיש בו כרת וסקילה

¹⁰שאלה: קהל שלא נמצא להם אלא אחרוג אחד בימי החג אבל לולבים אית להו טובא. ובקהלה אחרת הסמוכה להם מהלך ארבעים שעות בקרוב לא נמצא בידם אחרוג כלל. והנה בתוך ימי החג שלחו בני קהלה זו שליח מיוחד לקהלה היא להתחנן אליהם בכמה תחינות דמאחר שעליהם היו סמוכין שישלחו להם אחרוג כדרכם שבכל שנה היו שולחין ומוכרים להם כל המינין, אלא דהאידינא לא יכלו לשלוח מטעם האמור דלא הו"ל אלא אחרוג חד, השתא מיהא הואיל שכבר קיימו הם עיקר המצוה מן התורה שהיא ביום ראשון וגם קצת ימים אחרים, מעתה שיזכו גם לאחיהם עמהם וישלחוהו אליהם שלא יהיו נעדרים מהמצוה לגמרי, ולפחות שיוכלו לברך ולומר זמן ביום אחרון של חג. והנה נולד מחלוקת בין בעלי תריסין שבעיר הזאת אלו האומרים לשלחו ואלו אומרים שלא לשלחו ומספק לא נשלח. הנה עתה נכספה וגם כלתה נפשי לדעת עיקר הדין בזה יורנו המורה לצדקה ושכמ"ה.

...אבל היבא דלא פשע כגון כל הני דאמרן דהוי אנוס שרי ממנו יש ללמוד בנידון דידן דכיון דאותו הקהל לא פשעו אלא אנוסים היו דמאי הו"ל למעבד הא כבר כתבו לכל הערים אשר סביבותיהם ולא שלחו להם א"כ בכהאי גוונא אינו בכלל ההיא דאין אומרים לאדם חטא כו' אלא אדרבא ה"ז בכלל ניחא ליה לחבר כו'. מעתה ה"נ דבר שהשכל מחייב דלגבי הני דאכתי לא קיימו המצוה כלל מיקרי מצוה רבה ולאחריני שכבר קיימו העיקר מיקרי זוטא לגבי אינך אע"ג דלתרווייהו אינה אלא מצוה דרבנן. א"כ ודאי נימא ניחא להו להני דליבטלו אינהו ממצוה זוטא לזכות לאחריני למצוה רבה דהויא לדידהו כעין דאורייתא דלתשלומין דיומא קמא קמכווני. ואף ע"ג דלא מצינו לה תשלומין מדינא, מ"מ לדידהו כיון דלא הוה אפשר להו מקמי הכי דומה כעין דאורייתא, ותדע דמברכין זמן.

...ומה גם עתה דאנן לא אמרינן דבני קהלה זו שיש בידם האחרוג יבטלו הם לגמרי מהתקנה דתקיננו רבנן לזכר למקדש שהרי אף אם שולחי' האחרוג הרי לולבי' יש להם הרבה ויכולים לקיים זכר למקדש על ידי ג' מינים שהרי כתב הראב"ש בשם הראב"ד ומביאו מרן /באו"ח/ בסימן תרנ"א דבמקום שיש שם לולב ולא אחרוג אע"פ שמעבדין זא"ז ואין מברכין על הלולב בלא אחרוג אפ"ה מצוה ליטול את הלול' לבדו בלא אחרוג לזכר בעלמא ע"ש וכ"פ מרן בספר הקצר שם. א"כ כיון דאמר מר דלולב בלא אחרוג שפיר מקרי זכר ומצוה קעביד כשנוטל הלולב לבדו א"כ אי משדרי האחרוג לא מיקרו בהו דוחין את המצוה לגמרי. וליכא למימר א"כ אדרבא הנח סברא זו לאותם של הקהל האחר דלשדרו להו לולב אחד בלבד דסגי להו לזכר בעלמ' ולענין האחרוג נימא אין דוחין נפש מפני נפש ליתא דא"כ אין יכולים לברך ולומר זמן והדרי' למאי דאמרן דהויא לגבי דידהו מצוה רבה ובודאי דניחא להו להני דלבטלו ממקצת מצוה זוטא דהכי הויא לגבי הני שכבר ברכו בזמנו וקיימו עיקר המצוה כי היכי דליקיימו הנהו מצוה רבה דהכי הויא לגבי דידהו. ...ומלבד כל האמור יש תוספת חיובא בפרטות לבני קהל זה לשלוח לאחיהם טפי מכל שאר קהלות להיות דאינהו הוו גרמא בנזיקין של אלו דעלייהו הוו סמכי שזה היה דרכם שהיו שולחים להם בכל שנה ושנה.